DEMOS HELSINKI

U 63/2016 vp UJ38_2018
liv@eduskunta.fi

LAUSUNTO EDUSKUNNAN LIIKENNE- JA VIESTINTÄVALIOKUNNALLE

Demos Helsingin lausunto valtioneuvoston jatkokirjelmästä (UJ 38/2018 vp) eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi tekijänoikeudesta digitaalisilla sisämarkkinoilla (U 63/2016 vp).

Itsenäinen ajatushautomo Demos Helsinki kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa. Kunnioittaen haluamme lausunnossamme korostaa kahta periaatteellista asiaa:

1) Direktiivin lähtökohtana tulisi olla kansalaisten perusoikeuksien, kuten sananvapauden sekä tieteen ja kulttuurin vapauden turvaaminen sekä internetin mahdollistaman laajan yhteiskunnallisen keskustelun takaaminen.

2) Tiettyjen palveluntarjoajien ja alustojen keskittynyt valta verkossa on periaatteellinen ongelma internetille yhteishyödykkeenä sekä sinänsä tärkeälle kysymykselle tekijänoikeuksista. Monia tulkinnanvaraisuuksia sisältävä direktiivi luo kuitenkin epäselvän ja osittain mahdottoman tilanteen palveluntarjoajille sekä monelle sisällöntuottajalle.

Suomen kanta tasapainoinen ja yleisesti hyvä

Pidämme esitettyä Suomen kantaa yleisesti hyvänä ja yhdymme jatkokirjelmän esittämiin ongelmallisuuksiin etenkin artikloiden 3, 11 ja 13 osalta.

Direktiivin lähtökohdaksi kansalaisten perusoikeudet ja laajan yhteiskunnallisen keskustelun takaaminen

Suomen kanta korostaa tasapainoa tekijöiden ja muiden oikeudenhaltijoiden etujen, elinkeinovapauden suojelemisen ja yhteiskunnallisten tavoitteiden sekä perusoikeuksien kuten tieteen ja kulttuurin vapauden ja sananvapauden välillä. Pidämme tätä hyvänä lähtökohtana, ja

haluamme korostaa etenkin perusoikeuksien ja laajan yhteiskunnallisen keskustelun takaamista, joita mielestämme direktiiviehdotuksen artiklat 3, 11 ja 13 etenkin uhkaavat.
Olemme erityisen huolissamme artikloiden 11 ja 13 haitalliseen yhteisvaikutukseen, joka toteutuessaan kaventaa kansalaisten mahdollisuutta yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Artikla 11 edellyttämä alustojen (mm. Twitter, Facebook), uutisagregaattipalveluiden tai hakukoneiden vastuu palvelualustalla jaetuista linkeistä tai tekstipätkistä uutisartikkeleista vaarantaa kansalaisten helpon pääsyn tiedon ja julkisen keskustelun äärelle. Direktiiviehdotus on epäselvä sen osalta, millainen linkin jakaminen synnyttäisi palvelun tarjoajalle velvollisuuden maksaa korvausta, mutta vastaavanlaisilla kokeiluilla esimerkiksi Espanjassa ei ole ollut toivottavia vaikutuksia.

Artikla 13 kohdalla haluamme korostaa sen mahdollisia haitallisia vaikutuksia internetin keskustelukulttuurille ominaisille audiovisuaalisen materiaalin lainaamiseen ja uudelleen käyttöön perustuviin piirteisiin. Yhdymme jatkokirjelmän huoleen tästä ns. “meemikiellosta” ja haluamme vielä painokkaasti korostaa sitä tuhoisaa vaikutusta, joka esimerkiksi automatisoidulla valvonnalla tai hitailla sisältöjen hyväksymisprosesseilla olisi tähän etenkin nuoremmille internetkäyttäjille ominaiseen yhteiskunnallisen keskustelun muotoon.

Yhteiskunnallisen keskustelun, tieteen, tiedon ja kulttuurin vapautta korostaen, direktiiviehdotuksen suunta tulisikin olla lähes päinvastainen.

Avoin tiede ja tiedeyhteisön ulkopuolinen innovaatiotoiminta turvattava

Näemme direktiiviehdotuksen luovan suurta haittaa avoimen tieteen periaatteelle ja Euroopassa tapahtuvalle tiedeyhteisön ulkopuoliselle innovaatiolle. Yhdymme neuvoston ja parlamentin näkemyksiin siitä, että tiedonlouhinta on sallittava myös muussa kuin tieteellisessä tarkoituksessa. Näemme, että oikeudenhaltijalla ei tulisi olla yksipuolista mahdollisuutta rajata tähän liittyviä mahdollisuuksia, etenkin kyseen ollessa ei tiedonlouhintaa suorittavan ei kaupallisista tarkoituksista.

Tieteen vapautta voidaan katsoa myös rajoittavan artiklat 11 ja 13. Artikla 11 voi mahdollisesti hankaloittaa tieteentekijöiden pääsyä tärkeään journalistisesta mediasta koostuvaan tutkimusaineistoon. Artikla 13 voi puolestaan asettaa mahdottomia tai hyvin kalliita vaatimuksia tärkeille avointen tutkimusartikkeleiden kantoja ylläpitäville palveluille.

Epäselvä direktiiviehdotus luo mahdottoman tilanteen palveluntarjoajille ja usealle käyttäjälle ja sisällöntuottajalle

Puutteellisesta vaikutusarvioinnista sekä epäselviä ja monitulkintaisia tilanteita luova direktiiviehdotus on mielestämme haitallinen eurooppalaiselle data- ja internetpohjaiselle taloudelle ja ei ota huomioon internetille ominaista tuottajan ja kuluttajan välistä murrosta.

Yhdymme jatkokirjelmän näkemyksiin siitä, että sosiaalisen median palveluiden rinnastaminen sisältöpalveluihin on ongelmallienen näkemys, joka asettaa palveluntarjoajat mahdottomaan tilanteeseen, jossa etukäteen tulisi arvioida tekijänoikeuksien alaisen materiaalin käytön potentiaalista laajuutta, sisältöjä ja käyttötapoja.

Haluamme myös korostaa, että perinteisen tekijänoikeusnäkökulman soveltaminen internetaikakaudella on yhä haastavampaa. Sosiaalisessa mediassa tuottajan/oikeudenhaltijan ja kuluttajan suhde on hämärtynyt. Esimerkiksi erilaiset pelivideot YouTubessa voivat olla toiselle henkilölle läheisille ystäville tarkoitettua hupia, miljoonien yleisön omaavalle YouTube-tähdelle tulonlähde tai pienelle peliyhtiölle somevaikuttaja- tai viraalimarkkinointia. Tämänhetkinen direktiiviehdotus ottaa huonosti huomioon nämä eri aloille ja alustoille ominaiset piirteet ja on mielestämme selkeästi kiinni menneisyydessä yrittäessään laajentaa perinteisiin tekijänoikeuskäsityksiin nojaavaa lainsäädäntöä internetin ainutlaatuiseen kulttuuriin ja erityislaatuiseen taloudelliseen ympäristöön.

Lisätietoja:

Aleksi Neuvonen, aleksi.neuvonen@demoshelsinki.fi, 050 534 4241
Johannes Anttila, johannes.anttila@demoshelsinki.fi, 044 535 1152